

TRANSPORT LOGISTIKASI TIZIMINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

Nortojiyeva Zarnigor Baxtiyor qizi

Qarshi Muhandislik Iqtisodiyot Instituti

Iqtisodiyot Fakulteti Logistika yo`nalishi talabasi

ANNOTATSIYA: Maqolada transport logistika tizimining asosiy vazifalari va yo'nalishlari, shuningdek, tovar ishlab chiqarish uchun kerakli mahsulot va xomashyolarni tashkil etish yo'llari, ularni korxonalar va fabrikalarga yetkazib berishda transport vositalaridan foydalanishning maqsad va majburiyatlari, logistika tizimiga aloqador tashkilot turlari haqida bayon etilgan. Shuningdek, logistika kompaniyalari duch kelayotgan muammolar tahlil etildi. Logistikada joriy etilgan texnologiyalarning afzalliklari va kamchiliklari aniqlandi va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar berildi.

Kalit so'zlar: logistika, yetkazib berish muddati, transport infratuzilmasi, xalqaro tashishlarni tashkil etish, samaradorlik.

ECONOMIC SIGNIFICANCE OF TRANSPORT LOGISTICS SYSTEM

ABSTRACT: The article states the goals and obligations of the organization to use vehicles in the establishment of the transport logistics system, as well as the use of vehicles for the production of products and raw materials, and the logistics system. The problems faced with logistics were also analyzed. The advantages and disadvantages of the technologies introduced in logistics have been identified and proposals were made to improve the efficiency of use.

Keywords: Logistics, delivery time, transport infrastructure, organization of international transportation, efficiency.

Korxonaning logistika tizimi turli elementlarni birlashtiradigan eng murakkab va ayni paytda yaxshi ishlaydigan mexanizmlardan biridir. Ushbu mexanizmning uzluksiz ishlashi, asosan, uning tarkibiy qismlarining aniq ishlashi bilan belgilanadi, unda ishlatiladigan usul va texnologiyalarning mukammalligi doimiy tarzda nazoratda bo'lib, shuning uchun har bir korxonada logistikani o'rganish zarurligi vujudga keladi. Logistika inson va moddiy resurslardan foydalanish uchun keng

imkoniyatlarni ochib beruvchi muhim ishdir, bu esa o'z navbatida milliy ishlab chiqarishga ta'sir ko'rsatadi. Logistika boshqaruvi zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy, iqtisodiy, shuningdek, Qonunchilik ta'minoti holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat, birinchi navbatda, avtotransport xizmatlari bozoriga, omborxonalar xo'jaligi muassasalariga, vositachilik tashkilotlarida avtotransport xizmatlarini shakllantirishga taalluqli bo'lishi kerak. Shunga qaramay, logistika sohasidagi ishlar faqat ushbu tendentsiyalar bilan chegaralanmaydi. Bundan tashqari, logistika ishlari korxonaning kadrlar ta'minoti, savdo faoliyati, axborot tizimlarini tashkil etish va h.k.larni boshqarish bo'yicha faoliyatni o'z ichiga oladi. Korxonalar boshqaruvida logistika yondashuvining o'ziga xos yangiligi, bu faoliyatning barcha sohalaridagi cheklangan munosabatlar bilan bog'liqligi bo'lib, ular birgalikda tovar-o'tkazuvchan tashkiliy tizimlarni shakllantirish, boshqaruvda oson va tezkor ish samaradorligini yuqori darajada namoyon etishdir. Logistika mutaxassislarining fikriga ko'ra, logistika sohasida sanoat va transport kompaniyalari o'rtasida hamkorlikni kengaytirishga to'sqinlik qiluvchi muhim sabab yuk egasining xom ashyo va tayyor mahsulotlar harakati ustidan nazoratni yo'qotish xavfi hisoblanadi. Bu sabab, qoida tariqasida, subektiv xarakterga ega bo'lib, birgalikda ishlash tajribasi to'planib, o'zaro ishonch mustahkamlanib borishi bilan bartaraf etilishi mumkin. Buni hozirgi vaqtda logistika funksiyalarini ishlab chiqarish firmalaridan transport firmalariga o'tkazish jarayoni jadal rivojlanayotgani tasdiqlaydi. Bunga axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ham yordam beradi, buning natijasida transport kompaniyalari elektron ma'lumot almashish orqali jo'natuvchilar bilan o'zaro aloqalarni kengaytiradi va yaxshilaydi. Afsuski, bugungi kunda ikkala yo'l ham bir-biridan alohida rivojlanmoqda, ularning afzalliklari va kamchiliklari mavjud. Bu vaziyatdan chiqish yo'li ularning birlashuvida va shu tufayli sinergetik

samara olishida ko'rinadi, bu esa transport kompaniyalarining yanada rivojlanishiga yordam beradi hamda ishlab chiqarish korxonalarining transport xarajatlarini kamaytiradi.

Logistika korxonaning asosiy bosqichlarini samarali rejalashtirish, amalga oshirish va nazorat qilish, shuningdek, korxonadan ishlab chiqarilgan tovarlar va mahsulotlarning saqlanishini va harakatini o'z ichiga olgan korxonada ta'minot tizimining bir qismidir. Bundan tashqari, korxonaning logistika tizimi mijozning barcha talablarini bajarish bilan birga yetkazib berish joyidan yakuniy iste'molchiga tegishli xizmatlar va axborot oqimlarining yetkazilish yo'nalishini o'z ichiga oladi. Transport-bu korxonada logistika tizimining asosiy tarkibiy qismlaridan biri, chunki hech bir tashkilot iste'molchilarga tayyor tovarlar va ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni yetkazib berish xizmatisiz to'g'ri ishlashi mumkin emas. Resurslarni boshqarish logistikasi faoliyati korxonaning yuqori darajadagi moslashuvini va tashqi ta'sir etuvchi omillarga muvofiq qayta tashkil etish jarayoni yoki ishlab chiqarish jarayoniga vaqt sarflashni ta'minlaydi. Korxonada boshqaruvining logistika jarayoniga "o'z vaqtida" tamoyilini joriy etish, bu tejamkor ishlab chiqarishda faol qo'llaniladi, birinchi navbatda, ishlab chiqarish bosqichida yo'qotishlarni bartaraf etish, ishlab chiqarish zaxiralarining ortiqcha bo'lishi va kutish vaqti, ikkinchidan, tovarlarning qiymati va narxini sezilarli darajada kamaytirish va nihoyat, uchinchidan, korxonaning logistika xizmati sifatini oshirish imkonini beradi. Ayni paytda, korxonalar logistika tamoyillariga muvofiq ishlab chiqarish sikli tizimini tashkil qilishdan oqilona foydalanish, kompaniya ishlab chiqarish siklida yetkazib beruvchilarni to'g'ri tanlash va mustaqil ishlab chiqarish jarayonlarini tashkil qilish, materiallar va xom ashyo xarid qilish mumkin. Ishlab chiqarish, transport va vositachilik aloqalari zanjiri orqali xom ashyoning asosiy manbalaridan yakuniy iste'molchiga o'tadigan moddiy

oqimlar doimiy ravishda qimmatga tushadi. Buyuk Britaniyada olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yakuniy iste'molchiga tushgan mahsulot narxi 70% dan ko'proq moddiy oqimni ilgari surishni ta'minlaydigan saqlash, tashish, qadoqlash va boshqa operatsiyalar bilan bog'liq xarajatlardir. Ishlab chiqarish va murojaat sohalarida logistikadan foydalanish quyidagi imkonlarni beradi: Moddiy oqimlar harakatining barcha yo'llarida xarajatlarni kamaytirish; Logistika zanjiri orqali tovarlar o'tish vaqtini qisqartirish; Transport xarajatlarini kamaytirish; Logistika faoliyatining maqsadi, agar bu oltita shart bajarilgan bo'lsa, ya'ni kerakli miqdorda kerakli sifatli mahsulotni o'z vaqtida eng kam xarajat bilan to'g'ri joyga yetkazib berilsa, maqsadga erishilgan hisoblanadi.

Logistika davlatni iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Uning asosiy vazifasi ma'lum maqsadlarni hal qilish uchun zarur bo'lgan mablag' va xizmatlarni maqsadga muvofiq tayyorlash, foydalanish va boshqarishni tashkil etishdan iborat.

Logistika nisbatan yosh ilmdir, shuning uchun kontseptual qurilma va terminologiya bilan bog'liq ko'plab masalalar bozor munosabatlarining rivojlanishi bilan doimo yangilanib, o'zgarib, yangi mazmun bilan to'ldiriladi. Misol uchun, bugungi kunda o'zbek, rus adabiyotida uch o'nlab turli xil logistika ta'riflari mavjud. Biroq, uning asosida logistika butunlay yangi va amalda ma'lum bo'lmagan hodisa emas. Ratsionalizatsiya muammosi doimo diqqat markazida bo'lgan. Logistika yangiliklari, birinchi navbatda, korxonalarining iqtisodiy amaliyotida ustuvorliklarni o'zgartirishdan iborat. Ikkinchidan, yangilik qayta tiklash jarayonida moddiy qadriyatlar harakati masalalariga har tomonlama kompleks yondashishdan iborat. Logistika moddiy va axborot oqimlari, ishlab chiqarish, boshqarish va marketing bilan bog'liq jarayonlarni muvofiqlashtirishni o'z ichiga oladi, shuningdek, iqtisodiy amaliyotda kelishuvlardan foydalanishni nazarda tutadi. Natijada, oqimlarning

harakatlanishi ko'pincha logistika zanjiri ishtirokchilarining to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshi maqsadlariga erishadi, bu esa logistikaning turli xil munosabatlarni muvozanatlash, optimallashtirish va muvofiqlashtirish funksiyasining bajarilishini ko'rsatadi. Bu sizga mol-mulkning turli funksiyalarini alohida boshqarishdan uzoqlashishga va ularni integratsiya qilishga imkon beradi. Bu faoliyatning umumiy natijasiga olib keladi, bu esa shaxsiy ta'sirlar miqdoridan bir necha barobar ko'pdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nortojoyeva Z. Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotida transport xizmatlarining tutgan o'rnini. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 24, 107–112. www.ejirdjournalspark.org
2. Nortojoyeva Z. Qashqadaryo viloyati aholisi migratsion harakatining hududiy jihatlari. *Учёный XXI века*. № 2 (2022). 43-47. [Учёный XXI век \(uch21vek.com\)](http://uch21vek.com)
3. Z.B. Nortojoyeva. Transport logistikasi tizimini tashkil etishning iqtisodiy ahamiyati. *Учёный XXI века*. № 1 (2024). 22-24.
4. Z.B. Nortojoyeva. Economic importance of organizing a transport logistics system. “Экономика и социум”. №12(115) 2023 | [Экономика и социум \(iupr.ru\)](http://iupr.ru)